CADRUL COMPARATIV AL FINALITĂȚILOR EDUCAȚIONALE DIN FINLANDA ȘI REPUBLICA MOLDOVA

THE COMPARATIVE FRAMEWORK OF EDUCATIONAL PURPOSES FROM FINLAND AND THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU: 37.016(480+478) **https://doi.org/10.59295/spd2024s.62**

Vladimir GUȚU,
ORCID: 0000-0001-5357-4217
e-mail: vladimir.gutu@usm.md
Universitatea de Stat din Moldova

Summary. *In this article, the problem of educational goals in different countries is addressed, in a comparative plan. Acceptance is based on the analysis of the valorization of transversal skills through the curriculum system specific to the respective countries. In this context, important for the Republic of Moldova is the comparison of the skills from the Basic Curriculum in Finland with the skills structured in the National Curriculum from the Republic of Moldova, Finland, being in the top of the countries with the most developed education system. We found that there is a core of transversal competencies common to several countries and the transversal competencies specific to a country, determined by the value guidelines of this country. The valorization of transversal skills in the educational curricula of the Republic of Moldova faces the problem of the historical approach to education focused on intradisciplinarity. At the same time, some methodological suggestions are proposed, in this sense.*

Keywords: *curriculum, goals, key skills, national curriculum, specific skills, transversal skills.*

INTRODUCERE

Competențele transversale fac parte din sistemul competențelor (competențe-cheie, competențe transdisciplinare, competențe generice, competențe generale și specifice pe discipline etc.) și reprezintă o categorie curriculară esențială. Competențele transversale se definesc la un nivel înalt de generalizare și abstractizare, ,,acestea consemnează așteptările societății, vizând atât parcursul școlar al copiilor/ elevilor, în ansamblul său, cât și performanțele cele mai generale care ar trebui atinse de ei la finele școlarizării” [1].

E de menționat, că competențele transversale pot fi reprezentate în diferite documente de politici educaționale și concret curriculare: *Cuuriculmul de bază*; *Cadrul de referință al Curriculumului Național* etc. [1, 2].

Toate competențele transversale sunt și competențe transdisciplinare, însă nu toate competențele transdisciplinare pot fi transversale. De exemplu, cometențele transdisciplinare în cadrul ariei curriculare *Matematică și Științe* nu sunt transversale (nu sunt transdisciplinare și pentru aria curriculară *Limbă și comunicare*). Cu alte cuvinte, competențele transdisciplinare exprimă diferite conexiuni în cadrul unor discipline înrudite sau arii curriculare. În acest context, competențele-cheie ale Consiliului Europei (22 mai 2018) include în structura sa atât competențele transversale (ex.: *învață să înveți*), cât și cele transdisciplinare (ex.: în domeniile științei, tehnologiei, ingineriei și matematicii). Totodată, competențele-cheie ale Consiliului Europei nu acoperă integral spectrul competențelor necesare unui om în secolul XXI, în primul rând, cu referire la competențele transversale și transdisciplinare. Identificarea acestor competențe în diferite țări are la bază diferite premise și argumentări.

CADRUL COMPARTAIV AL COMPETENȚELOR TRANSVERSALE ÎN DIFERITE ȚĂRI (MODELUL FINLANDEI)

Competențele cross-curriculare (termenul acceptat în Finlanda) sunt fixate în „Național core curriculum for UPPER secondary schools” (2016). Cum am menționat, competențele transversale, acceptate în Republica Moldova sunt fixate în Codul Educației și curricula pe discipline [3].

Curriculumul de bază din Finlanda fixează/ stabilește șase/ șapte mari domenii de competențe transversale/ cross-curriculare:

Finlanda	Republica Moldova
1. Cetățenia activă și antreprenorială. 2. Siguranța și bunăstrarea. 3. Dezvoltarea durabilă. 4. Identificarea culturală și cunoșaterea culturilor. 5. Tehnologie și societate. 6. Competența de comunicare și media.	1. Gândirea și a învăța să înveți. 2. Participare și construirea unui viitor durabil. 3. Antreprenoriat, educație pentru societate și muncă. 4. TIC. 5. Comunicare și media. 6. Siguranță individuală și pentru alții. 7. Interacțiune culturală.

De menționat, că aceste competențe cross-curriculare sunt recomandate tuturor școlilor din Finlanda, însă care au dreptul să completeze, actualizeze la nivelul curriculumului local, dar și în raport cu cultura organizațională a instituției de învățământ.

I. Competența „*Cetățenia activă și spirit de antreprenoriat”*

Finlanda	**Republica Moldova**
• Consolidarea cunoștințelor despre drepturile omului și despre principiile funcționării democrației. • Exprimarea opiniei proprii justificate și respectful față de opiniile celorlalți. • Cunoașterea diferitor modalități de participare în viața societății. • Capacitatea de a influența luarea deciziilor pentru societate. • Manifestarea activismului aprecând metodele proprii. • Cunoașterea formelor, principiilor de funcționare a companiilor, a antreprenoriatului. • Înțelegerea importanței muncii pentru indivizi și societate.	• Competența civică și competența de antreprenoriat sunt date separate. • Competența de a interrelaționa constructive cu oamenii din jur pe bază de colaborare. • Competența de valorizare a familie, clasei, școlii, a relațiilor cu semenii. • Competența de a identifica apartenența sa natuarlă. • Competența de a analiza a relației „*costuri-beneficii*”.

Analiza comparativă a acestei categorii de competență din două țări ne permite să deducem următaorele concluzii:

1. În Finlanda aspectele „*Cetățenia activă*” și „*Spirit de antreprenoriat*” sunt structurate într-o competență, cu un număr mare de variabile, care deplin acoperă conținutul acestei competențe. În Republic Moldova aceste două aspect fac parte din două competențe autonome, ceea ce nu vine în contradicție cu teoria competențelor, și care prevede o mare diversitate de interconexiuni, interdependențe și combinații de acțiuni.

2. Însă variabilele fixate pentru acestea două competențe din Curriculumul Național nu acoperă pe deplin conținutul acestora, și anume: cunoașterea funcționării sistemelor democratice, prezentarea justificată a opiniilor proprii și reflectarea opiilor celorlalți; cunoșaterea modalităților de participare în viața socială; cunoașterea funcționării antreprenoriatului etc.

Sugestie: Conceptorii de curricula vor reactualiza formularea acestor competențe prin reprezentarea întregului spectru de constituente/ variabile ale acestora.

II. Competența *„Manifestarea siguranței și bunăstării”*

Finlanda	Republica Moldova
• Exprimarea emoțiilor și opiniilor în situații interactive și capacitatea dea face față dezamăgirilor, situațiilor problem, experiențelor contradictorii și rezolvarea de conflicte într-o manieră non-violentă. • Asimarea de responsabilități personale pentru bunăstare și siguranță. • Cunoașterea factorilor sociali/ comunitari ce pot pune în pericol siguranța și bunăstarea. • Influența pozitivă asupra siguranței și bunăstării. • Utilizarea serviciilor de asistență social. • Capacitatea de a face față schimbărilor și insecurității.	• Această competență (într-o astfel de formulare) nu este prevăzută de Curriculumul Național/ nu face parte din structura competențelor transversale. • Unele aspect/ variabile ale acestei competențe se conțin în competențe interpersonale, de autocunoaștere, de autorealizare.

Analizând comparativ competența respectivă din ambele țări putem deduce următoarele concluzii:

1. În contextul acestei competențe școlile din Finlanda au misiunea să creeze premise pentru incluziune, pentru asigurarea sănătății mintale/ psihice și fizice, să acționeze pentru siguranță și bunăstare, care sunt necesare omului în toate fazele și, în special, în situații de criză.
2. De menționat, că nici la nivelul de finalități, dar nici la nivelul practicii educaționale, formarea acestei competențe nu este prevăzută în curricula din Republica Moldova.

Sugestie: De introdus această competență în structura competențelor transversale.

III. Competența *„Promovarea dezvoltării durabile”*

Finlanda	Republica Moldova
• Cunoașterea factorilor-cheie privind mediul ecologic, economic, social și cultural din perspectiva dezvoltării durabile. • Aprecierea și analiza schimbărilor ce apar în mediul ecologic, social, economic și cultural. • Promovarea unui stil de viață privind dezvoltarea durabilă a mediului respectiv. • Colaborarea pentru un viitor mai bun la nivel local, național, internațional.	• Această competență nu face parte din sistemul competențelor-cheie. • Totodată, aspectul *„educație pentru dezvoltare durabilă*” este propus pentru disciplinele opționale, axându-se pe formarea următoarei competențe *„Aplicarea cunoștințelor în domeniul educației ecologice*”; identificarea și înțelegearea de soluții în cazul problemelor locale și globale, precum și celor de dezvoltare durabilă, de mediu, de economie verde, de conservare a energiei; utilizarea surselor alternative de energie.

În Finlanda această competență face parte din sistemul finalităților educaționale și se formează prin diferite discipline școlare, dar și cele extrașcolare (*de exemplu*, disciplina „Economie domestică (casnică)” etc.). În Republica Moldova această competență nu este inclusă în taxonomia competențelor-cheie/ tranversale, însă variabilele acestora fac parte din finalitățile studierii așa disciplinelor ca: „Chimie”, „Biologie”, dar și ca domeniu pentru disciplinele opționale.

Totodată, abordarea competenței „*Promovarea dezvoltării durabile*” în Finlanda este mai complexă decât în Republica Moldova. Abordarea respectivă se axează și pe dimensiunile ecologică, economică, socială, culturală. Pe când în Republica Moldova accentul este pus pe dimensiunea ecologică.

IV. Competența „*Manifestarea identității culturale și a cunoașterii culturilor”*

Finlanda	**Republica Moldova**
• Cunoașterea diferitor interpretori ale conceptului de cultură și cunoașterea caracteristicilor ale diferitor culturi. • Cunoașterea patrimoniului cultural, material și non-material. • Conștientizarea propriilor identități culturale. • Aprecierea diversității culturale ca sursă de creativitate și dezvoltării culturilor. • Comunicarea cu oameni de diferite culturi. • Contribuirea la dezvoltarea unei societăți poiliculturale.	• Utilizarea mijloacelor artistice pentru autocunoaștere și autoexpunere. • Respectarea diversității obiectelor și posibilităților oamenilor; • Recunoașterea valorilor și drepturilor persoanelor reprezentanți ai diferitor culture. • Colaborarea, în spiritual respectului reciproc, cu alte personae din diverse medii din punct de vedere etnic, cultural, religios.

Competența „*Manifestarea identității culturale și a cunoașterii culturilor*” face parte din taxonomia finalităților atât în Finlanda, cât și în Republica Moldova.

Dacă în Finlanda, formarea acestei competențe la elevi este asigurată și la nivel legislativ, dar și la nivel metodologic/ educațional, obținând rezultate pozitive (*problema rămâne mai puțin rezolvată cu privire la migranții din țările arabe și Africii*), atunci în Republica Moldova problema identității culturale și diversității culturale rămâne una mai puțin rezolvată, dar și actuală, inclusiv din perspectiva vectorului de dezvoltare a societății noastre.

Totodată, pentru Republica Moldova această problemă nu ține numai de implicarea și interacțiunea interculturală, dar și de cooperarea internațională eficientă.

V. Competența în domeniul tehnologiilor (tehnologie și societate)

Finlanda	Republica Moldova
• Aplicarea cunoștințelor din diferite domenii/discipline privind reflectarea asupra oportunităților de dezvoltare a tehnologiilor. • Înțelegerea și evaluarea relațiilor oamenilor cutehnologiile moderne, evaluarea efectelor tehnologiilor asupra stilului de viață, asupra societății și mediului natural. • Înțelegerea interacțiunii dintre tehnologie și economie. • Manifestarea spiritului antreprenorial etc.	• Utilizarea resurselor informatice digitale, destinate învățării și odihnei. • Utilizarea cu încredere și în mod critic a tehnologiilor din societatea informațională (TSI), dar și a TIC-ului.

De menționat, că abordarea conceptului în domeniul tehnologiilor în Finlanda diferă esențial de abordarea respectivă în Republica Moldova. În viziunea conceptorilor de curricula din Finlanda „*tehnologiile se bazează pe cunoașterea legităților naturii și implică cunoștințele și abilitățile necesare pentru a planifica/ realiza și a utiliza produse, procese, sisteme tehnologice*”. În Republica Moldova, această competență se referă la aplicarea TIC-ului în cadrul educațional prin intermediul disciplinei „Informatica”. De fapt, competențele digitale îndeplinesc două funcții: ca finalitate în urma studierii disciplinei „Informata” și ca instrument/ mijloc de formare a competențelor specific altor discipline, dar și a celor transversale.

În Planul-cadru de învățământ un loc aparte are disciplina „Educația tehnologică”, care urmărește formarea următoarelor competențe: elaborarea unui proiect de confecționare a unui obiect; conceperea și organizarea mijloacelor de confecționare a unui obiect; realizarea obiectului, conform planului; evaluarea lucrării realizate (curriculumul școlar, clasele a I-a – a IV-a).

Această competență se formează în cadrul studierii următoarelor module „Arta culinară și sănătatea”, „Arta acului”, „Croșetarea”, „Tricotarea”, „Activități agricole”, „Modelarea artistică din lut” etc.

Desigur, că în raport cu dezvoltarea tehnologiilor, în genere, dar și a tehnologiilor informaționale și comunicaționale, se cere o reconceptualizare a disciplinei „Educația tehnologică” prin introducerea unor subiecte legate de informatica aplicată, robotică etc., iar unele subiecte din curricula actuale pot fi transverate în sistemul de învățământ nonformal.

VI. Competența de comunicare și media (*astfel este denumită în Finlanda*)

Finlanda	Republica Moldova
• Perceperea și interpretarea mesajelor în mod critic. • Asumarea de responsabilități privind producerea și utilizarea informației, respectând normele etice și estetice. • Utilizarea mass-media ca instrument de învățare. • Cunoașterea factorilor economici și sociali care influențează funcționarea mass-media. • Manifestarea abilității de îmbunătățire a interacțiunii în cadrul comunicării.	• Competența de realizare a unor contacte comunicative constructive în limba română. • Competența de utilizare adecvată în limba română a terminologiei specifice disciplinelor de învățare. • Competența de a percepe și a asimila noi unități de vocabulary. • Competența de lectură și comentare a unor texte literare și nonliterare. • Competența de a recepta anumite valențe ale frumosului artistic în operele literare.

Diferența în abordarea competenței de comunicare în cele două țări ține de următoarele aspecte: competența de comunicare în limba maternă, ca competență specifică disciplinei date și care se formează prin disciplina data (abordare dominantă în Republica Moldova) și competența de comunicare ca fenomen social, dar și mijloc de învățare (abordare dominantă în Finlanda, alături de abordarea conceptului de comunicare specifică al limbii materne sau limbii moderne).

Cu alte cuvinte, competența de comunicare, privire în afara disciplinei respective, este mai puțin abordată în Republica Moldova. Și mai puțin este abordată această problemă în raport cu mass-media, cultura mediatică. În acest sens, elevii vor trebui să fie ghidați, să înțeleagă efectele mass-media și rolul mass-media ca furnizor de senzații, de modele de comportament, de informații și dezinformații etc. Anume din această perspectivă conceptorii de curricula vor trebui să extindă dimensiunea competenței de comunicare verbală, dar și nonverbală; dar și să valorifice valențele și oportunitățile altor discipline școlare, în acest sens, sau să introducă discipline noi în Planul de învățământ, discipline opționale sau la decizia școlii.

CONCLUZII

Analiza comparativă a competențelor-cheie/ transversale din Finlanda în raport cu competențele-cheie stipulate în Curriculumul Național din Republica Moldova putem face următoarele concluzii:

1. Sistemul de învățământ din Republica Moldova este puternic axat și prioritar pe învățarea disciplinelor școlare, pe formarea competențelor specifice disciplinelor școlare, accentuând latura lor fundamentală (disciplinele școlare se văd ca sisteme de științe și mai puțin ca domenii de activitate umană, ca instrumente de formare a culturii generale a elevilor).

2. Rezultatele analizei comparative a competențelor-cheie/ tranversale din diferite țări, dar și celor din lista competențelor necesare pentru secolul XXI ne permit să stabilim dimensiuni și orientări concrete privind reactualizarea sistemului de competențe tranversale pentru Curriculumul Național în cadrul procesului de reformare a acestuia.

REFERINȚE

1. GUȚU, Vl. (coord.), ACHIRI, I., BÎRNAZ, N., CHIORBĂ, C., CIUVAGA, V., DANDARA, O., DARII, L., GREMALSCHI, A., GHICOV, A., GUȚU, I., MORARI, M., MURARU, E., OLARU, V., PAIU, M., SOCHIRCĂ V., SOLCAN, A., ȘEVCIUC, M., TOMA, N., ȚURCANU, C., VELIȘCO, N., VITCOVSCHII, A. *Curriculum de bază: sistem de competențe pentru învățământul general*. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova, Universitatea de Stat din Moldova, UNICEF Moldova, Chișinău: 2020, 35 p. ISBN 978-9975-152-01-3.
2. GUȚU, Vl. (coord.), DANDARA, O., DARII, L., ȘEVCIUC, M., TOMA, N., VICOL, M. Iu. *Curriculum Național: concept, structură și orientări strategice de dezvoltare*. Universitatea de Stat din Moldova, UNICEF Moldova, Chișinău: CEP USM, 2018, 138 p. ISBN 978-9975-142-41-0.
3. GUȚU, Vl., BUCUN, N., GHICOV, A., ACHIRI, I., PALADI, O., GORAȘ, M., LUNGU, C., GAICIUC, V., CEAPA, V., COTOVIȚCAIA, D., MARIN M., NASTAS, S. *Evaluarea Curriculumului Școlar*. Ghid metodologic. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova, Institutul și Științe ale Educației, Chișinău:Lyceum 2017, 76 p. ISBN978-9975-3157-5-3.

***** Articolul este realizat în cadrul Subprogramului (2024-2027) „*Teoria și metodologia monitorizării și dezvoltării continue și ciclice a curriculumului școlar*”, cifrul 01.14.01.